

BATI YAYILMACILIĞI ve ORTAÇAĞ

Recep Ertürk*

Ortaçağ, üstüne çok şeyler yazılmış ve söylenmiş bir dönemdir. Bundan da öteye Batı tarihinde toplumun aynı özellikleri gösterdiği en uzun süreli tarihsel dönemi olarak da bilinmektedir. Çeşitli toplum sınıflamalarında ortaçağa özel bir yer verilmiştir. Yine sosyoloji ve tarih bilimi, tarihsel gelişmeyi sınıflandırırken Ortaçağ'a oldukça özel bir yer vermişlerdir. Ve daha da öteye ortaçağla ilgili çeşitli yargılar da vardır.

Ortaçağla ilgili yargıların öncelikli akla geleni o dönemin "karanlık" çağ olduğudur. Bu yargı çeşitli Batılı yazarlarca gözden geçirilerek daha olumlu değerlendirmeler yapılmak istense de mümkün olmamaktadır. En iyi ihtimalle bir sonraki dönemin hazırlayıcısı şeklinde sunulmaktadır. Oysa, bir sonraki dönem kesinlikle Ortaçağ'dan kopuşun ifadesi özellikleri göstermektedir. Ortaçağ bir tarihsel dönem. Tarihi bir şekilde dönemlendirmenin ürünü. Yine bu dönemlendirme Batı'da belli bir tarihsel dönemde yapılmıştır.

Ortaçağ başlangıcı için genel bir oybirliği bulunmaktadır. Bu konuda hiçbir tartışma yoktur. Ortaçağ'ın başlangıç tarihi Roma İmparatorluğu'nun barbar istilaları sonucu yıkılışıdır. Bunun bir başka sonucu olarak da Doğu Roma'nın Batı Roma İmparatorluğu'ndan ayrılışının gerçekleşmesidir. Bu Batı tarihinde yeni bir dönemin, izleri, etkileri, günümüz Batı bilincine kattıkları hala süren bir dönemin başlangıcıdır.

Kuzeyli barbar halklar, sonradan Batı uygarlığına katılacak barbar halklar, Batı uygarlığının gerisinde yer alan halkların Roma ile ilişkileri söz konusudur. Bu ilişkiye bağlı olarak Batılı barbar halklar, Roma'yı baskı altına alacaklar ve bu Batı Roma'nın yıkılışı ile sonuçlanacaktır.

---

* Yrd. Doç. Dr., İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

Bu, -Roma İmparatorluğu'nun barbar halkların baskısına maruz kalması-uygarlık alanlarının öbür halkların baskısı ile insanlık tarihinde ilk karşılaşmaları değildir kuşkusuz. Dünya tarihi bu olayın başka örnekleri ile dolu ancak bir uygarlığın göçebe-barbar halkların baskısı ile sona erişinin ve yeniden dirilemeyişinin de ilk örneği. Diğer örneklerini de Yeniçağ sonrası Batı uygarlığının tahrip ettiği Amerikan uygarlıkları oluşturmaktadır. Ancak bu başka bir konu. Söz konusu örneğin önemli yanı ise Ortaçağ içinde oluşmuş Batı kimliğine sahip Batılılarca bu ilişkinin kurulduğudur. Yine günümüz Batı uygarlığının gösterdiği özellikler başka bir çalışma konusudur.

Roma'ya barbar göçebe halkların gelişi, en temelde uygarlığın imkanlarından bu halkların da yararlanma çabasıdır ve öncelikli amacı da uygarlık merkezi imkanlarından yararlanmak talebidir. Ancak bu olayın sonuçları Batı dünyasının yıkılışı, Roma'nın çöküşü ile sonuçlanacaktır. Gösterdiği özellikler temel alındığında bu olay barbar-göçebe halkların bir başlarına elde ettikleri sonuç değil, başka gelişmelerle birlikte ortaya çıkmış bir sonuçtur.

Ortaçağ, Roma yıkılışı ile başlar. Bu yıkılışla başlayan ve İstanbul'un Türkler tarafından fethi ya da Amerika kıtasının bulunuşu arasındaki dönemdir. Aynı zamanda yeniçağla başlayan gelişmelere değin, Batı'daki oluş ve gelişmelerin zaman boyutudur Ortaçağ. Batı'daki tarihi gelişmenin bir açıklaması olan tarih dönemlerinin bütün toplumlara yaygınlaştırılmasına bağlı olarak bütün toplumları kapsar bir tarih dönemi olarak sonradan yaygınlaştırılmıştır. Sanki bütün insanlığı kapsar bir gelişme çizgisinde bir ara konağın adı gibi algılanmıştır. Öncelikle bu tartışma konusu bir yargıdır.

Batı toplumları dışında hiçbir toplumda çeşitli düzeylerdeki -ne olaylar ne de kronolojik olarak- ayrımların aynısını görmek güçtür. Avrupa ortaçağı benzeri tekabüliyetler bulunmamaktadır. Söz gelişi üretim düzeyinde ortaçağdaki serf düzeni ve toprak örgütlenmesi hiçbir toplumda benzeri görülür bir uygulama değildir.

İkincisi köleciliğin ortadan kalkışından söz edilmesidir. Batı'da ilkçağ aynı zamanda kölecilik dönemi olarak adlandırılmıştır. Ancak bu kölelerin, Roma imparatorluğu dönemi kölelerinin en önemli yönü şehirlerde gündelik üretici olmayan işlerde, maden ocaklarında taş kırma benzeri tarım dışı alanlarda, deniz ulaşımında kullanımınıdır. Tarım alanında tarımsal üretim amaçlı geniş köle kullanımından söz etmek mümkün değildir. Köle kendi yaşamından vazgeçmiş/vazgeçirilmiş kişidir. Yaşamı efendisine bağlı kişidir. O nedenle

ancak standartlaştırılmış, belli bir düzene/ritme sokulmuş işlerde emeğinden enerjisinden yararlanılabilmektedir. Tarım gibi farklı mevsimde farklı özellikleri olan işleri yapmayı gerektiren, çalışanın inisiyatifini fazlası ile gerektirir bir alanda ilkçağda köle çalıştırmanın güçlüğü açıkça ortadadır. Kaldı ki Roma köleleri büyük ölçüde maden/taş ocaklarında ayağı zincirli olarak ya da Akdeniz'deki deniz ulaşımında teknede oturduğu yere bağlı olarak kürek çekmek türü işlerde emeğinden yararlanılabilmıştır. Köleliğin ilkçağdaki, özellikle de Roma'daki bir başka görüntüsü de arenalarda aslanlarla ya da birbirleri ile dövüştürülmesidir. Bu şekilde de Roma kent yaşamının toplum örgütlenmesine bağlı olarak eğlence unsuru içinde bir yere sahiptir. Üretici bir nitelik taşımamaktadır. Yine Roma'yı sarsan en büyük köle ayaklanması da üretim yapan kölelerin değil gladyatörlerin ayaklanmasıdır.

O bakımdan ortaçağda Batı'daki tarımda/üretimdeki görüntü hiçbir şekilde ilkçağ tarımının üretim ve mülkiyet ilişkilerinin ileri bir aşaması değildir. Bu konudaki Batı'da yaygın kabule dikkat çekmek gerekir.

Serflik kurumu toprağa bağlı kişilerin hem kendi besinini hem de efendisinin beslenmesi için gerekli ürünü çıkarması amaçlı toprak örgütlenmesidir. Serflik düzeninin Batı'daki görüntüsü ve bunun gelişimi bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Serflik aynı zamanda Hıristiyanlığın, Katolik Hıristiyanlığının yayılışı ile at başı şekilde Avrupa'da yaygınlaşmıştır. Büyük ölçüde de o coğrafya ile sınırlı kalmıştır.

Yeniçağ'daki gelişmeler başladığında Avrupa'nın batısında serflik düzeni çözülürken, Doğu Avrupa'da serflik düzeninin yeni kuruluyor olması bu durumu doğrulamaktadır. Ortaçağdaki rolü (Doğu önünde Avrupa'ya baraj oluşturan Viyana, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu coğrafyası) anlamsızlaşan ve bir anlamda kendi imkanları ile baş başa kalan Avrupa coğrafyasının özellikle doğu kesimlerinde serflikin yaygınlaşması ilgi çekicidir. Batı Avrupa'da serflikin kalkmaya başladığı dönemde doğuda yeni yeni uygulanmaya başlanma girişimlerine tanık olunmasından çıkabilecek çeşitli sonuçlar vardır.

Bir diğer nokta, ortaçağdaki Batı toplum örgütlenmesi olan feodalizm, bir imparatorluğun (Avrupa coğrafyasının bütününe örgütleyen tek ve biricik) yıkılışı ile başlamakta, Avrupa'da merkezi krallıkların kuruluşu ile zayıflamakta, ve Dünya egemenliğini ele geçirmenin ardından Batı'da iç çekişmelerin aldığı yeni biçime bağlı olarak bütünüyle sona ermektedir. Haçlı

başarıları ya da başarısızlıkları ortaçağı bitirebilmiş değildir. Ayrıca Haçlılık da Roma İmparatorluğu çöker çökmez başlamış bir girişim değildir.

Aksine Haçlı girişimlerinin başlaması için, Roma'nın yıkılışından sonra uzunca bir sürenin geçmesi gerekmiştir. Ortaçağ Avrupa'sının birkaç karakteristik niteliği nedir sorusuna cevap olarak akla ilk gelen Haçlılar ve Haçlılık olabilir. Ancak haçlılık bir sebepten çok bir sonuçtur. Çünkü haçlılığa değin Roma'nın yıkılışından sonra 500 yıla yakın zaman geçmesi gerekmiştir ve bu dönemde Batı dışında çok önemli olaylar ve gelişmeler olmuştur.

Gerek toplum düzeyinde Batı'da ortaya çıkan gelişmelerin gerekse Batı kimliğinin yeniden inşa düzeyinde ortaya çıkan gelişmelerin sonucudur. Ve bir tarihsel dönemdeki Batı yayılcılığının temel görüntüsüdür Haçlılık ve belli özellikleri vardır. Batı'da ilkçağ sonunda ortaya çıkan yeni dönemin aynı zamanda finalidir Haçlılık. İspanya'daki girişimlerin başarısı "Kutsal Topraklar"ın kurtarılması için başlatılmıştır. Ancak başka türlü bir seyir izlemiştir gelişmeler.

Ortaçağın başlangıcı Roma'nın yıkılışına bağlı olarak ortaya çıkan dönemdir. Haçlılığın ideolojisini oluşturan Hıristiyanlık da bu dönemle birlikte Batı'da yaygınlaşan ve geniş kitlelere benimsetilmek istenen dindir. Batı hıristiyanlığından önce de Hıristiyanlık olmasına karşılık, Batı Hıristiyanlığı diğerlerinden çeşitli yön ve nitelikler bakımından ayrılmaktadır. Günümüzde de en yaygın Hıristiyanlık anlayışına Doğu Hıristiyanlığı değil, Batı Hıristiyanlığı kaynaklık etmiştir. Batı Hıristiyanlığının farklı eğilimlerine karşılık, Vatikan ve Papa ve en genel olarak da Katoliklik Batı kimliği ile en fazla örtüşen unsur olmaktadır. Hıristiyanlığın kaynağı, Doğu Hıristiyanlığı olmasına karşılık evrensel olanı Batı Hıristiyanlığı olmuştur. Başlangıçta, Roma siyasi coğrafyasında Roma egemenliğine bir başkaldırı ifadesi olmasına karşılık yıkılışla birlikte elde Roma diye bir şey kalmayınca toplumda yaygınlaşan, geniş kesimlerce benimsenen Hıristiyanlık temelinde yeniden Batı örgütlenmesine gidilmiştir. Katolisizm Hıristiyanlığının temelini bu oluşturmuştur.

Ortaçağ'da Batı'da yayılan/yaygınlaştırılan hıristiyanlığın bazı nitelikleri bulunmaktadır. İlk önemli yönü Yakındoğu kaynaklı bir din oluşudur. Bu sonraki dönemde Haçlılığın ideolojisinin de en önemli dayanaklarını oluşturacaktır. "Kutsal Topraklar"a ulaşma, kutsal toprakları kurtarma ideolojisi hıristiyanlığın bu niteliği ile doğrudan kurulan bir ilişkidir. Başlangıçta, pagan Romalılar, Hıristiyanları yakarken, ortaçağla birlikte Roma'daki Katolik kilisesi

paganları yakmaya başlayacaktır. Ortaçağ'da Batı tarif edilmek istenirken Hıristiyanlık pratiğinin çeşitli yön ve nitelikleri de öne çıkacaktır. İlk akla geleni, engizisyon, hoşgörüsüzlük ve geniş kesimlere yönelik baskıdır. Toplum kaynaklı hiçbir eğilim hoş görülmecektir, acımasızca cezalandırılacaktır. Kutsal kitabın ne şekilde okunup yorumlanacağı konusunda tek yetkilinin Vatikan olmasına özen gösterilecektir.

Bir diğer nokta bütün ortaçağ boyunca kabul gören bir dünya kavrayışı bulunmaktadır. Buna göre de cennet Doğu'ya Batı'dan daha yakındır. Bu nedenle de Doğu'ya ulaşmakla cennete ulaşmak kolaylıkla özdeşleşebilmiştir. Haçlılık da başlangıçtan sonuna değin bir Doğu'ya ulaşma serüvenidir. Yeni kıtaların keşfine yol açan adımların atılışı da bu serüvenin farklı sonuçları olmuş bir parçasıdır. Sadece farklı sonuçları olması bir yana Batı'da Yeniçağ'la başlayan gelişmelerin temelini oluşturduğunu da unutmamak gerekir.

Ortaçağla ilgili hatırlamamız gereken bir diğer nokta öteden beri "karanlık çağ" vb yargılarla adlandırılan bu dönemle ilgili yargıların günümüzde değişmeye başlamasıdır. En azından eskiçağ Batı'sı ile Rönesans arasındaki ara dönem olarak görülmesi nedeniyle olumlu girişimlerine tanık olunacaktır. Ama yine de bu dönemin durgunluk ve gerileme ile belirlenen bir dönem olduğunun ama bir tür "ara dönem" olduğunun dile getirildiği görülecektir.

Hıristiyanlığın Yakındoğu kaynaklı olduğunu belirtmiştik. Yine Hıristiyanlık Roma egemenliğinin Yakındoğu'da olduğu bir dönemde ve Roma egemenliğine karşı bir tepki olarak gelişecek. Ancak başarısız olup, peygamberi çarmıha gerilince, Yakındoğu'da Hıristiyanlığın ilk döneminde kazandığı bazı nitelikler olacaktır. Münzevilik, çilecilik, dünya malına aldırılmazlık, "İsa'nın yoksulluğu" nedenine bağlanan dindar Hıristiyan'ın da benzer nitelikte olması ve yaşam sürmesi gibi konular ve yaklaşımlar 4. ve 5. yüzyıllarda kilise babaları eliyle yeniden biçimlendirilerek, gereklere cevap veren "büyük çaplı ilahiyat" inşasına başlanacaktır.*

Ortaçağ Batı tarihinde oldukça uzun süren ve belli karakteristikleri olan bir dönemdir. Bu dönemin en önemli özelliği, önceki ve sonraki dönemden

---

* Günümüzde sıklıkla ortaçağ ile birlikte "bir kopuş olmadığı" vurgusu görülmektedir. Uzun dönem Yeniçağ sonrası Avrupa'daki olay ve gelişmeler hatta Rönesans ve reformasyonun kendisi bile bir kopuş olarak gösterilirken ortaçağın bir kopuş olmadığı görüşü yaygınlıkla dile gelecektir. Kopuş ve süreklilik sorunu birçok toplumun tarih içindeki serüveni ile ilişkilidir.

farklı olarak dünya egemenliğinin ellerinde olmaması ve büyük ölçüde kendi imkanları ile yetinmek gereği ile karşı karşıya kalmalarıdır. Bu nedenle de ortaçağ, Batı'nın görüntüsünün kır ve tarım olduğu bir dönem olarak öne çıkacaktır. İlkçağın kölelik dönemi olmasına karşılık Batı'da çok fazla tarımdan söz edilmezken, ortaçağda tarım örgütlenmesine bağlı bir Batı temel olarak öne çıkacaktır. Buna karşılık bir önceki döneme –Roma dönemine- damgasını vuran görüntü kent görüntüsüdür.

Ortaçağı başlatan Barbar akınları ile Roma'ya gelenler diriltmek girişimlerinden hiçbir zaman vazgeçmeyeceklerdir. Bu çok tipik bir şekilde Doğu uygarlık merkezleri ile göçebe, barbar halkların ilişkisine benzemektedir başlangıçta. Başlangıçta benzetilebilmesine karşılık, gelişmelerin sonucu benzemeyecektir. Belki tek benzeyen yön barbarların Roma'yı yeniden diriltme girişimleridir. Kendilerinin de zaman içinde Batılı olmasıdır. Benzemeyen yönü ise asla Doğulu göçebe halkların Hint uygarlığı yönetimine el koyup geleneksel üretim düzenini sürdürmeleri benzeri bir sonuç ortaya çıkmamasıdır. Çünkü kendi temelinde bir uygarlık merkezine el koymamış olmaları nedeniyle, muhafaza ederek döndürecekleri bir toplum düzeni de bulunmayacaktır. O nedenle asıl olarak Batılı barbar halkların Roma'ya el koymasından sonra Roma'da eriyip yok olan, fethettikleri ülkeler halkınca fethedilen halklar, toplumlarla karşılaşmayacağız. Bir şekilde kendilerini ve farklılıklarını koruyacaklar ve sonradan da Batı'daki "ulus devlet"lere temel oluşturan ayrımlar kalacaktır. Ancak Roma'yı diriltme girişimlerinden asla vazgeçilmese de gerçekleşmeyecektir. Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu, 19. yüzyıla kadar adı yaşayan, adı unutulmayan bir örgütlenme çabası olarak sürecektir. Ancak "Alman Birliği" ile birlikte bu isim terk edilecek fakat Roma günümüzde de Batılı halkların hepsinin tarihlerindeki tek atıf noktası olmak özelliğini koruyacaktır. Buna karşılık Roma sonrasında kazanılan görüntüye hiç atıf yapılmazken, Batılı halkların dini olarak Hıristiyanlık yeniçağ sonunda çok ağır eleştiriler almasına, zaman zaman kurumsal olarak silinmek istenmesine karşılık günümüzde yeniden Batılılığın en temel ortak kabullerinden biri olarak öne çıkacaktır.*

* Unutulmamalı, marksizmle kiliseye atfedilen bütün eleştirilerin temeli burjuva sınıfı temelli, onlar tarafından yapılan eleştirilerdir. Batı'da yeni sınıfın ideolojisi olarak ortaya çıkan marksizm, geleneksel toplum düzenine en ağır eleştirileri yapan çerçeveyi, bu çerçeve temelindeki bilim anlayışını, din anlayışını aynen benimseyecektir. Ancak burjuva sınıfı bu yeni sınıfın kendi değerlerini benimsemesine karşılık, kendi değer yargılarını, bilim temelini benimseyen bu sınıfa karşı, geleneksel bir kurum olan kiliseyle ittifak yapacaktır.

Ortaçağ boyunca da Hıristiyan krallar taç giyme seremonilerinde Roma imparatorluk unvanlarını almaya özen gösterdikleri gibi, Hitler de gamalı haç aracılığı ile Roma'ya bağlantı kurmaya çalışacaktır. Günümüzde de çok fazla "barbarlık/uygarlık" ayrımı ile karşılaşmamız da ilgi çekici şekilde bir Roma dönemi kavramı ile günümüz olaylarını anlama girişimi olarak karşımıza çıkarılmaktadır.

Bugün Hıristiyanlık, Batılı halkların en temel ortak yönlerinden birisini oluşturmaktadır. Ancak Batı'nın Hıristiyanlaşması da Ortaçağ'la başlayan bir süreçtir. Kuzey Avrupalı Vikingler, güney'e doğru indiklerinde, söz gelişi Paris'e kadar geldiklerinde Hıristiyanlığı benimsemek gibi bir eğilim göstermedikleri gibi, kiliseleri kendi dinlerinin tapınağı yapmak gibi bir girişim içinde de olmayacaklar. Kiliseleri yakıp yıkmayı, tahrip etmeyi, yağmalamayı seçeceklerdir.

Yine ortaçağda Batı'daki bir diğer görüntü, Kilisenin doğu'dan gelmiş olmasına bağlı özelliklerinin hızla ortadan kaldırılmasına yönelik girişimlerdir. Kilise, İsa'nın konuştuğu dili değil, Latinceyi dil olarak benimsediği gibi yerli dillere de savaş açacak, dil (yazı) kullanımının temeli olan öğretimi de kendi tekeline alıp tekelinde tutmaya özen gösterecektir. Krallarla birlikte ruhban sınıfının alt katmanları da bu ayrıcalıktan (Latince kullanımı) mahrum edilmek istenecektir.

Roma'nın yıkılışı ardından Hıristiyanlık Roma'dan başlayarak ve Roma eliyle kıta Avrupa'sında yaygınlaştırılacaktır. Ve Hıristiyanlık Avrupa halklarının kimliğini ifade bilinci olduğu gibi, Avrupalılık da ancak Hıristiyanlıkla mümkün olacaktır. Avrupalılık ortaçağ boyunca ancak Katolik kilisenin onayı ile edinilebilecek bir kimliktir. Öbür türlü ancak "barbar" ya da "kafir" olarak nitelenmek söz konusu olacaktır. Kuzeyli pagan halklar başlangıçta kafir tanımına girerken zamanla onlar "barbar", Hıristiyan Avrupalı'nın ilişki kurduğu müslümanlar ise "kafir" kategorisini oluşturacaktır.

"Milenyum Devrimi"

Batı'da günümüze ulaşan gelişmeleri geriye doğru temellendirmek girişimleri çeşitli açıklama modelleri içinde bugün de sürmektedir. Ancak hiçbir Batılı yazar "Patlama", "ticaret devrimi" vb yakıştırmalarla ele aldıkları gelişmeleri 11. yüzyıldan daha geriye götürememektedir. 11. yüzyıl, batılıların belli bir birlik temelinde Yakındoğu'da köprü başlarını tuttıkları (Hıristiyan

kontluklar ve krallıklar) döneme denk gelmektedir. Ancak bu tarihte Yakınoğu'da bu tutunmaya bağlı olarak bir ilişki ağı örgütleyebilmişlerdir. Ve Alplerin kuzeyini de Yakınoğu'daki siyaset/ticaret örgütlenmesine kattıkları ölçüde Hıristiyanlaştırabilmişlerdir. Batılaştırabilmişlerdir.

Roma İmparatorluğu yıkıldıktan sonra da merkezin Roma olması çabası vardır. Katolik kilisesi de burada inşa edilmiştir. Bu dönemde ne toplum düzeni ne de egemenlik örgütlenmesi Roma İmparatorluğu'na benzemektedir. Roma'ya benzememenin yanında zaman zaman da kilise örgütlenmesi Roma dışına çıkabilmekte, siyasi gelişmelere bağlı olarak (teolojik gelişmelere değil) birden çok kilise görüntüsü de ortaya çıkabilmektedir. Ancak bunlar çözüm olmadığı için dönüp dolaşıp Roma'ya gelmektedir. Batı'da sonraki dönem gelişmeler nedeniyle adından çokça söz edilen belli zanaatlerin ortaya çıkışı ve yaygınlaşması daha geriye götürülememekte "12. – 13. yüzyılda ortaya çıktı" denmektedir. Batı'ya (günümüzde de matematiğin temeli olan) hint rakamlarının gelişi de bu dönemlerle birlikte ortaya çıkacak, Arap fetihleri aracılığıyla ya da haçlılar aracılığı ile yaygınlaşacaktır. Batı'da "aritmetik zihniyetin doğuşu"ndan ancak bu dönem sonrası için söz edilebilecektir. Bu da kendilerinden kaynaklanan bir matematik zihniyet yatkınlığı fışkırması değil, üst düzeyde soyutlamaya izin veren Hint sayı sisteminin özelliği nedeniyle. Yine Batı'da nüfus artışına imkan veren tarımsal ilerlemenin neden ancak o dönemlerde ortaya çıktığı konusu da açıklamasını Batı'nın kendi içindeki serüvene bağlı olarak bulamayacak bir konudur.

Roma'da kent çevresi bahçelerden söz edildiği gibi, yine kent çevresi ile sınırlı bir arazi ışlahından söz edilirken, bu çerçevenin dışı "barbarlara ait" bir dünya olarak isimlendirilirken Ortaçağ boyunca Alplerin kuzeyinde tarım geliştiği gibi buna bağlı bir ticari gelişimden de söz edilebilecektir.

Ortaçağ içinde 1000 yılı dolaylarında Batı'da bir devrimden söz edilecektir. Batı'da görülen bu gelişme Batı içi dinamiklere bağlı bir gelişmenin ürünü müdür? Yoksa dış dünya ile kurulan (Haçlılar ve Haçlılık aracılığı ile) yeni ilişkinin ürünü müdür? 1000 yılı dolaylarında olup biten devrim Hıristiyanlık birliği temelinde Avrupa'nın belli bir örgütlenmeye ulaşması yanında sorun oluşturacak nüfus fazlasını haçlı ideolojisi çerçevesinde Yakınoğu'ya göndermeye başlamasından sonuç almaya başlamanın bir ürünü müdür? Roma'nın yıkılışı ardından Avrupa'nın 1000 yılı civarında bir devrimle eski dönemden kopuşunun açıklaması Hıristiyanlık temelinde ve

Hıristiyanlık kimlik bilinci içinde Batılının ilkçağdaki yönelimlerinin bir benzerini temellendirebilmesidir.

Yine bu yıllarda kilise de Batı içinde bir sonuç doğurmaksızın itişip çekişen güçlere “tanrının barışı” adına müdahale edip, onları (birbirleri ile sonuçsuz çekişen Batılı güçleri) bir hedefe yöneltebilecektir. Doğu’ya ulaşan yeni yollar ve yeni bir dünya bulunduğu ise Batı içi bölünme günümüze değin izleri süren bir gelişme olarak karşımıza çıkacaktır.

Ortaçağ dönemi feodal dönem olarak da adlandırılan bir dönemdi. Bu dönemle ilgili olarak bir yandan “egemenliğin çözülüşü”nden söz edilirken bir yandan da toprağa bağlı birimlere dayalı bir toprak ve toplum düzeninden söz edilecektir. Şato bu dönemle (ortaçağla) özdeş bir mimaridir ve Batı ortaçağında ortaya çıkmıştır. Birçok yönü ile en başta görüntüsü ile ilkçağ Batı mimarisine de benzememektedir. Şatolar, merkezi egemenliğin olmadığı bir dönemin ürünü olarak, hem kendi bölgelerini dış saldırılara karşı savunacaklar, hem de talan edeceklerdir. Şatolar, küçük, bağımsız birimler temelinde örgütlenmenin karargahları olacaklar.

Kilise, Avrupa dışında Okyanusya ve Amerika kıtasındaki yerli halklar bir yana bırakılırsa dinin toplumsal kimlik olduğu çağda Batı Avrupa ile sınırlı ve oldukça yavaş bir gelişme gösterecek. Doğduğu alan göz önüne alınırsa Hıristiyanlık Batı’nın kimliği ve ideolojisi olmak niteliği kazandıkça, doğduğu ve ilk yayıldığı alanlardan kopacak, buralarda etkinliğini yitirecek, Yakınoğu, kuzey Afrika ve Anadolu (ki ilk hıristiyanlığın yayılma alanları) Müslümanlaşacak. Büyük ölçüde kıta Avrupası ile sınırlı bir Katolik Hıristiyanlığı varolabilecek.

Yeni coğrafyalara da Hıristiyanlığın katolik versiyonu değil, katolisizm eleştirisi taşıyan eğilimleri taşınacak. Doğu Hıristiyanlığı ise özellikle Anadolu’da adeta çökecek, ancak Türk sultanlar onu yeniden saygın bir noktada tutmaya özen gösterecekler. Yönetici sınıftan sınırlı birkaç Bizans generalinin İslama katılışı dışında, toplum katlarından katılmaların teşviki konusunda hiçbir girişim olmadığını göreceğiz. O nedenle Anadolu’da Milli Mücadele’ye değin belli nüfus özellikleri görülebilecektir.

Batı hıristiyanlığı ve papalık olanca sınırlılığına karşılık konumunun ayrıcalığını (Roma referansı) paylaşmayacaktır. Gerektiğinde bütün gelişmelere gözlerini kapatarak bu konumunda ısrarlı olmayı sürdürecektir. En açık kanıtı Hıristiyanlığın karşı karşıya kaldığı çeşitli güçlüklerin olduğu dönemlerde başta

doğu Hıristiyanlığına karşı mesafeli tutumunu terk etmemesidir. O nedenle de Batı'da birçok gelişme de zamanla kilisenin aşılması ile ya da kilisenin çerçevesinin dışına çıkılması ile, zaman zaman da onun tasfiyesi ile mümkün olacaktır. Fransız İhtilali sonrasında ise toplum destekli bütün hareketler kiliseye karşı duracaklar. Kilise gelişmelerin köstekleyicisi gibi. O nedenle gerek burjuva ideolojisi gerekse yeni sınıfın ideolojik kalıpları kiliseyi bütünüyle dışlayacak.

Kilise 1. Dünya savaşı sonrasında yeniden ve başka şekilde öne çıkacaktır. Bu öncelikle SSCB nedeni ile ve bir başka şekildedir. Yine SSCB'nin yıkılışı ile Papalık kurumu ve son papa arasında kurulan ilişkiler ilgi çekicidir. Bir diğer nokta da ağırlıklı olarak SSCB ve uydu devletlerin Katolik Avrupa dışında (Polonya ve D. Almanya hariç) gerçekleşmesidir. SSCB dağılınca Batı'da kilise yeniden öne çıkacaktır. Bu kez başka gelişmelerle birlikte ve farklı şekildedir. Artık öne çıkan kiliseden çok, Batı dünyasının ruhani liderinin şahsının öne çıkışıdır söz konusu olan. Doğrudan siyasi olmaktan çok da halk kitlelerine dönük bir tutum öne çıkacaktır. Bundan sonraki gelişmeleri ise göreceğiz.

SSCB dağılışı sonrasında çeşitli gelecek senaryoları ile birlikte "Yeni Ortaçağ"dan da söz edilmesi ilgi çekicidir. Ve Ortaçağ ile Batı kimliği arasındaki ilişkinin mahiyetinin sanıldığından daha da derin olduğunu göstermektedir. Ancak çapraşık görüntüler de yok değildir. Ortaçağ bazı özelliklerle tanımlanıyordu. Bir alanda sınırlanmışlık, kendini koruma, bir tutum birliği buna karşılık sınırlılık ve temel kilise oluşu. Yine kilise sadece manevi ve ruhani değil, ortaçağ Avrupa'sının tek ve biricik zenginlik kaynağı toprağın da önemli ölçüde sahibidir. Kilise ortaçağda toprak sahibi olarak da öne çıkacaktır. Hatta zamanla en büyük toprak sahibidir. Kilise Batı ortaçağının en sürekli kurumudur. Ve günümüzde de Batı kimliğinin en önemli toplumsal dayanaklarından birisini oluşturmaktadır.

Ortaçağ, kilise ideolojisi temelinde Batı'daki toplum örgütlenmesinin yeniden kurulduğu dönemdir. Ancak gerek Hıristiyanlığın doğuşunun yenilgi temelinde oluşu, gerekse Roma'nın yıkılışının bir yenilgi olması nedeniyle bu temelde yükselen bir Avrupa uygarlığına tanık olunmayacaktır. Ancak yeniden Doğu'ya dönük bir tutum alışla birlikte yükselişe geçeceklerdir. Haçlıların başarısı bu anlamda tipik bir örnektir. Ve Batı kimliğine Hıristiyanlık temelinde yeniden ulaşmaktır. Batı kimliğini yeni bir temelde yeniden üretmektir. Ortaçağ boyunca da bu temelde ısrar sürekli olarak sürdürülecektir. Ancak 11. yüzyılla

birlikte Yakınoğu'da Türklerin görölmesi ve Türklerin Batılı ile karşı karşıya gelmeleri Hıristiyanlık temelinde bir Roma egemenliği benzeri örgütlenmeye izin vermeyecektir. Aksine Batılılar başarısız olarak, Türklerle karşılaştıktan sonra 16. yüzyıl sonuna değin, Türklerle karşılaştıkları -Doğu-Batı çatışmasının gerçekleştiği- alanlarda gerileyeceklerdir. Bu gerileme sadece askeri de değildir. Toplum düzeyinde de daha geri bir konum ve düzeyde olacaklardır.

ABSTRACT

In this short study, with the recalling of general thoughts on West society in Middle ages, the relation between the West identity and the development in middle ages as a time slice are commented on. With the critization of the general information on middle ages, new findings are tried to put forward on the place of the West in middle ages in the unity of world history. From the point of view that some of the characteristics of the West nowadays are gained in the middle ages, characteristics of the west society's identity that are newly built in the middle ages are tried to put forward. In the world history's unity, it is discussed how to understand the middle ages of the West. In order to realize this a- the downfall of Rome, b- the formation of crusade mentality and with this mentality taken as base, the effort to form reconnection with the other societies are tried to put forward.
